

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ТА ПРИНЦИПИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вища освіта є складовою системи освіти України, що визначена Законом України «Про освіту». Вона забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку за такими освітньо-кваліфікаційними рівнями: «Молодший спеціаліст», «Бакалавр», «Спеціаліст, магістр».

Вища освіта здобувається у закладах вищої освіти відповідних рівнів акредитації на основі базової загальної середньої освіти, повної загальної середньої освіти та освітньо-кваліфікаційних рівнів «Молодший спеціаліст» і «Бакалавр», а також «Спеціаліст, магістр» як післядипломна [1].

Заклад вищої освіти – це особлива установа, основним статутним завданням якої є організація професійної підготовки (основної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації тощо) фахівців високої кваліфікації. Заклад вищої освіти здійснює освітню діяльність, а саме надає споживачам (студентам, слухачам, курсантам та ін.) освітні послуги за рахунок різних джерел фінансування [2].

Основною метою діяльності закладу вищої освіти є забезпечення умов, необхідних для отримання особою вищої освіти, підготовка фахівців для потреб України.

Основними завданнями закладу вищої освіти є [3]:

1) провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями;

2) для університетів, академій, інститутів – провадження наукової діяльності шляхом проведення наукових досліджень і забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації і використання отриманих результатів в освітньому процесі;

3) участь у забезпеченні суспільного та економічного розвитку держави через формування людського капіталу;

4) формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах;

5) забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності;

6) створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів;

7) збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства;

8) поширення знань серед населення, підвищення освітнього і культурного рівня громадян;

9) налагодження міжнародних зв'язків та провадження міжнародної діяльності в галузі освіти, науки, спорту, мистецтва і культури;

10) вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці.

Діяльність закладу вищої освіти провадиться на таких принципах:

1) автономії та самоврядування;

2) розмежування прав, повноважень і відповідальності засновника (засновників), державних органів та органів місцевого самоврядування, до сфери управління яких належить заклад вищої освіти, органів управління вищого навчального закладу та його структурних підрозділів;

3) поєднання колегіальних та єдиноначальних засад;

4) незалежності від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім вищих духовних навчальних закладів).

Стратегічне управління як особливий вид управлінської діяльності у закладі вищої освіти у законодавчих актах не згадується. Проте зрозуміло, що функціонування такої складної організації, як заклад вищої освіти, має здійснюватися на основі принципів стратегічного управління, які передбачають підтримку розвитку стратегічного потенціалу, а також мінімізацію негативних впливів зовнішнього середовища [4].

Теоретично, система стратегічного управління закладу вищої освіти може будуватися на основі одного з трьох підходів.

Перший підхід передбачає, що вказане управління має бути спрямоване на досягнення задекларованих цілей (вказаний підхід ґрунтується на наукових положеннях, сформульованих А. Чандлером та Б. Карлофом. Стратегічне управління сприймається як процес впливу на поведінку людей, в результаті чого організація «просувається» до «ідеального стану» [5].

Другий підхід акцентує увагу на розробці ефективного механізму (процесу) проектування, розробки, ухвалення та реалізації стратегічних рішень. Згідно цього підходу, стратегія має спиратися на п'ять правил: стратегія є портфельною (являє набір найсуттєвіших напрямів діяльності); вказані напрями мають власні резерви (можливості) зростання та прибутковості; досягнення цілей мають забезпечити високу конкурентоспроможність; складові елементи

стратегії мають бути систематизованими та узгоджуватися один з одним; стратегія апіорі не може бути фіксованою, вона має уточнюватися з урахуванням реальних змін стратегічного потенціалу та умов зовнішнього середовища.

Третій підхід розглядає стратегічне управління як процес виконання певної програми дій, яка передбачає зміцнення конкурентної позиції у довгостроковому періоді.

Рис. 1. Концептуальні підходи до розуміння системи стратегічного управління закладом вищої освіти

На першому етапі здійснюється стратегічний аналіз, в ході якого проводиться оцінювання стратегічних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, бажано на основі методології SWOT-аналізу. На думку І. Ансоффа, ініціювання стратегічного аналізу зазвичай є результатом «усвідомлення серйозної проблеми». Внутрішнє середовище оцінюється за методиками аналізу стратегічного потенціалу або стану стратегічних ресурсів. Зовнішнє середовище оцінюється на основі вивчення поточного та перспективного стану ринку освітніх послуг, а також з урахуванням довгострокових тенденцій розвитку економіки та ринку праці. Для класичних університетів важливе значення матиме аналіз споживчих настроїв, а також їхня адаптивність реагування на зміни макроекономічних показників, для регіональних університетів – оцінка перспектив розвитку економіки регіону, а також поточна платоспроможність основної цільової групи споживачів, для університетів технічного профілю – стан галузевого ринку та стан суспільного сприйняття престижності майбутньої професії.

На другому етапі виконується стратегічний вибір (визначається місія закладу вищої освіти, формулюються стратегічні цілі, проектується стратегія розвитку). Місія закладу вищої освіти – це виражена у лаконічній формі головна мета (ідея) його функціонування. Вона слугує елементом об'єднання основних груп, що беруть участь у організації освітнього процесу: топ – менеджменту закладу вищої освіти, професорсько-викладацького складу, допоміжного персоналу, студентів та інших споживачів освітніх послуг, потенційних абітурієнтів. Цілі виражають бажаний стан закладу вищої освіти відповідно до вимог його статуту. Стратегія, як правило, проектується з метою координації роботи людей, або вироблення плану дій (програми), або визначення

ключових настанов, спрямованих на досягнення стратегічних цілей. Основний акцент робиться на взаємодії виготовлених благ (товарів та послуг) із цільовим ринком (споживачем), що є неодмінною умовою забезпечення платоспроможного попиту.

На третьому етапі здійснюється реалізація затвердженої стратегії шляхом ухвалення та виконання управлінських рішень. В ході виконання цих рішень здійснюються заходи із моніторингу та контролю, за результатами чого можуть вноситися зміни як до елементів стратегічного вибору (другий етап), так і за напрямками реалізації (третій етап).

Як вже було вказано, вищі навчальні заклади є високодиверсифікованими організаціями, а тому процес стратегічного аналізу, в ході якого визначаються сильні та слабкі сторони стратегічного потенціалу, а також визначаються можливості та загрози (виклики) зовнішнього середовища, є доволі складним. Серед практичних фахівців найбільшою популярністю користується метод стратегічного аналізу «SWOT-аналіз», який дозволяє досить повно врахувати переваги та недоліки окремих факторів розвитку з урахуванням конкретної ситуації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грищенко І. М. Професійна освіта в системі економічних досліджень: монографія. К.: Грамота, 2014. 384 с.
2. Вищий навчальний заклад. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.
3. Про вищу освіту: Закон України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Натрошвілі С. Г. Стратегічне управління вищим навчальним закладом: теорія, методологія, практика: монографія. – К.: КНУТД, 2015. – 320 с.
5. Вахович І. М., Ішук Л. І., Пиріг С. О. Стан і проблеми вищої освіти в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 1.